

บทที่ 1

บทนำ

การศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองในบริบทที่นำไปสู่การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ศึกษากรณีหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสาระของการสื่อสารทางการเมืองในเชิงวาทกรรมทางการเมือง ผ่านหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ที่เกี่ยวข้องกับการรัฐประหาร วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ในช่วง พ.ศ. 2548 – 2549 ซึ่งประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัย ขอบเขตการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสื่อสารทางการเมือง (Political Communications) เป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศนคติ ความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ ทางการเมืองระหว่างบุคคล ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง การสื่อสารทางการเมืองยังเป็นกลไก และกระบวนการในการสื่อสารข้อมูล และข่าวสารทางการเมืองในระบบการเมืองโดยเฉพาะระหว่างสถาบันทางการเมือง กับประชาชน การสื่อสารทางการเมืองจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนด (Shaping) และเปลี่ยนแปลง (Changing) ความคิดเห็น และทัศนคติทางการเมือง รวมทั้งค่านิยม และการแสดงออก หรือพฤติกรรมทางการเมือง ของปัจเจกบุคคล และคณะบุคคล

กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การสื่อสารทางการเมืองมีผลสำคัญต่อการกำหนดลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมือง ของปัจเจกบุคคล และคณะบุคคล การสื่อสารทางการเมืองจึงมีบทบาทสำคัญในการนำมาซึ่งการสนับสนุนของประชาชนในรูปแบบของการให้การยอมรับ และศรัทธาจากประชาชน

ในระบบการเมืองไทย การสื่อสารทางการเมืองมีอิทธิพลสำคัญอีกอย่างหนึ่งในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในขณะเดียวกัน ข้อมูล และข่าวสารทางการเมืองอันเป็นผลมาจากกระบวนการสื่อสารทางการเมือง จึงเป็นเนื้อหาสาระ หรือบริบท (essence) ที่สำคัญยิ่งในการกำหนด และเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ทางการเมืองของปัจเจกบุคคล / คณะบุคคล เมื่อเป็นเช่นนี้ จึง

อนุมานได้ว่าข้อมูล และข่าวสารทางการเมือง ที่เป็นบริบท / เนื้อหาสาระ ของกระบวนการในการสื่อสารทางการเมือง จะหมายถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ซึ่งอยู่ในรูปของข้อเท็จจริงในลักษณะที่พิจารณาว่าเป็นการใช้ “วาทกรรมทางการเมือง” (Political Discourses) ได้ในลักษณะหนึ่ง

กระบวนการสื่อสารทางการเมือง ที่นำเสนอผ่านสื่อสารมวลชน ไม่ว่าจะเป็นสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ มีอิทธิพลความสำคัญต่อผู้รับสาร ที่สื่อมวลชนจะต้องทำหน้าที่สอดส่องดูแล ให้ประชาชนผู้รับสาร ได้รับทราบข้อเท็จจริง ของเนื้อหาสาระ และการถ่ายทอดความรู้ในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง

เป็นที่ยอมรับว่าก่อนการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ซึ่งอยู่ในยุคของโลกาภิวัตน์ สามารถพิจารณาได้จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร โทรคมนาคม และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต วิทยุและโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมตรงต่อผู้ชม การส่งข้อความสั้นผ่านโทรศัพท์ เป็นต้น ทำให้การนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ผ่านช่องทางต่าง ๆ ไปถึงผู้รับสะดวก และรวดเร็ว

ในช่วงกลางปี พ.ศ. 2548 ได้เกิดปรากฏการณ์ทางการเมือง การต่อต้านรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ของกลุ่มชนชั้นนำทางการเมือง นักวิชาการ-ปัญญาชน สื่อมวลชน และภาคประชาชน ประเด็นส่วนใหญ่ จะเป็นเรื่องการบริหารประเทศ ของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่ขาดคุณธรรม จริยธรรมทางการเมือง แนวนโยบาย และโครงการ ต่าง ๆ ของรัฐบาลมีการทุจริตคอร์รัปชัน การมีผลประโยชน์ทับซ้อน หรือไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้อำนาจทางการเมืองของรัฐบาล เข้าไปครอบงำกิจการ และแทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชน องค์กรอิสระ และเรื่องการเมืองหมิ่นหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ จนนำไปสู่การขับไล่ให้นายกรัฐมนตรีลาออก พร้อมเสนอมติตรา 7 นายกรัฐมนตรีพระราชทาน

กระแสการต่อต้านการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ในช่วงกลางปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ได้มีการขยายวงกว้างของการชุมนุมประท้วง และมีกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอจากสื่อที่รัฐควบคุมได้ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และรัฐไม่สามารถควบคุมได้ เช่น สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น และมีการก่อเกิดวาทกรรมที่หลากหลายทำลายฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง จนทำให้เกิดความขัดแย้งแตกแยกทางสังคมการเมือง แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ มีทั้งกลุ่มต่อต้านและกลุ่มสนับสนุนรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ในหลายบริบท ทั้งในระดับชนชั้นนำทางการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มสังคม ครอบครัวและประชาชนทั่วไป และนำไปสู่กระแสเรียกร้องการปฏิวัติรัฐประหาร เพื่อหาทางออกทางการเมือง จนนำไปสู่การรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน 2549

จะเห็นได้ว่า ก่อนการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ได้มีการนำเสนอ ข้อมูลข่าวสารของการสื่อสารแต่ละสถานการณ์ทางการเมือง ผ่านสื่อต่าง ๆ ที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ สื่ออินเทอร์เน็ต หรือสื่อทางเลือกอื่น ๆ

เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาผ่านสื่อหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ มาเป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เพราะเห็นว่า เป็นสื่อหนังสือพิมพ์แนวการเมืองรายสัปดาห์ ที่นำเสนอในเรื่องบริบทข่าวสารทางการเมืองมาก และมีบทวิเคราะห์วิจารณ์ทางการเมืองของผู้สื่อข่าว คอลัมนิสต์ นักวิชาการ นักเขียนที่มีชื่อเสียง มีความน่าเชื่อถือ เทียบตรง และการยอมรับในระดับสูงจากผู้อ่าน

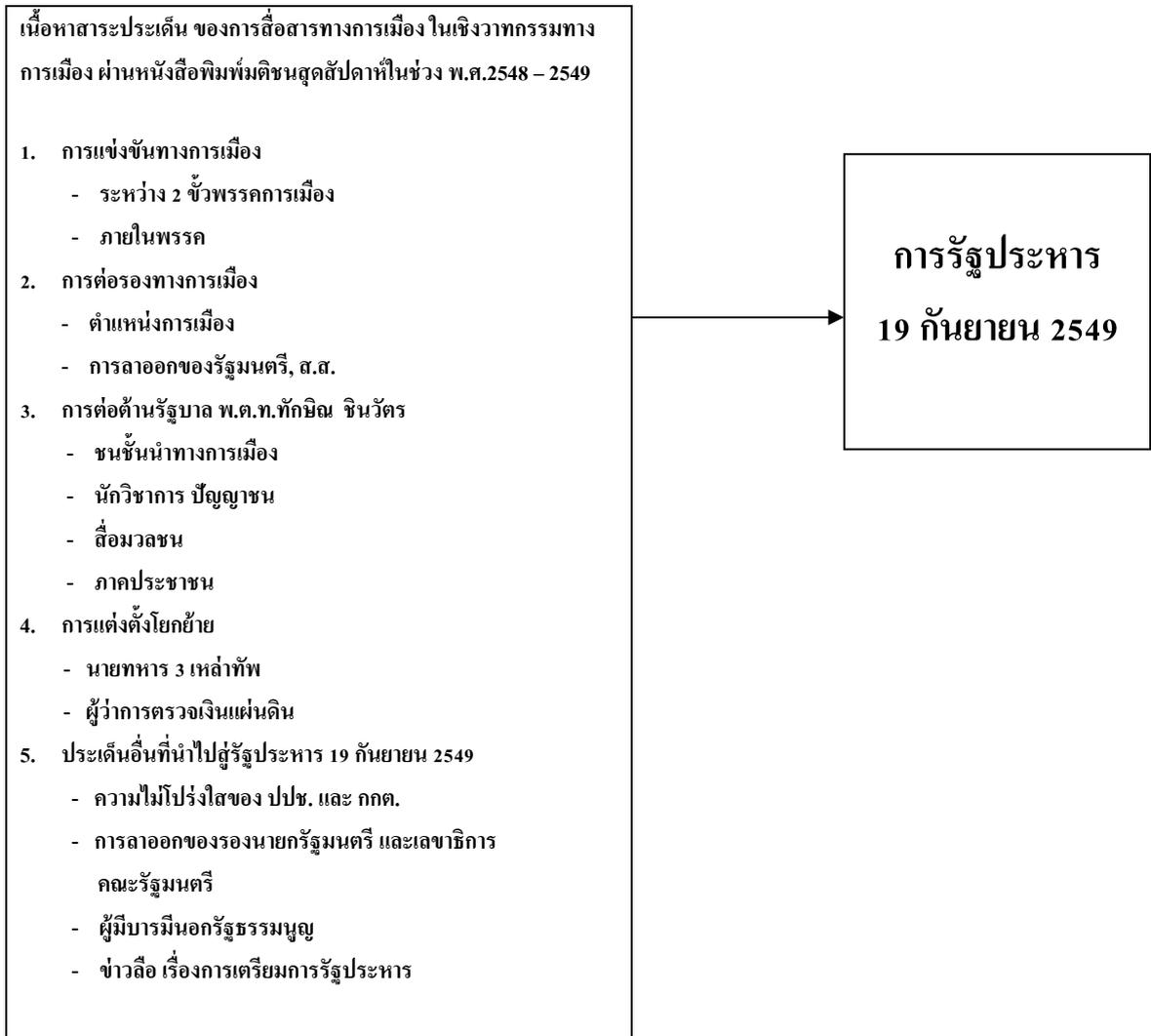
จากสภาพของปัญหา และความสำคัญดังกล่าว เป็นประเด็นปัญหาที่น่าสนใจ ที่ผู้วิจัยนำมาเป็นหัวข้อในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ มุ่งที่จะศึกษาว่า ปรากฏการณ์ของการสื่อสารทางการเมือง ก่อนการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ที่นำเสนอผ่านสื่อหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ในช่วงปี พ.ศ. 2548 – 2549 ในประเด็นการแข่งขันทางการเมือง การต่อรองทางการเมือง การต่อต้านรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร การแต่งตั้งโยกย้าย และประเด็นอื่นที่นำไปสู่รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ที่มีเนื้อหาสาระนำเสนอผ่านคอลัมน์ต่าง ๆ คือ บทบรรณาธิการบริหาร การศึกษา บทความพิเศษ รายงานพิเศษลึกแต่ไม่ลับ เลือกลง 2548 เศรษฐกิจ ในประเทศ สรุปข่าวในประเทศ เจาสะทอน X คลุชีพ ไทยมองไทย ยุทธบทความ และแมลงวันในไร่ส้ม ว่ามีเรื่องใดเกี่ยวข้องบ้างอย่างไร และสิ่งใดเป็นสาเหตุสำคัญ ของการนำไปสู่การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ดังกล่าว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสาระ ของการสื่อสารทางการเมือง ในเชิงวาทกรรมทางการเมืองผ่านหนังสือพิมพ์มติชนรายสัปดาห์ ที่เกี่ยวข้องกับการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ในช่วง พ.ศ.2548 – 2549

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองในบริบทที่นำไปสู่การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ศึกษากรณีหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสาระ ของการสื่อสารทางการเมือง ในเชิงวาทกรรมทางการเมืองผ่านหนังสือพิมพ์มติชนรายสัปดาห์ ที่เกี่ยวข้องกับการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ในช่วง พ.ศ. 2548 – 2549 สามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย ได้ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สำหรับแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ จะนำแนวคิดทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง มาใช้เป็นกรอบ โดยเน้น 3 องค์ประกอบหลัก คือ ผู้ส่งสาร สารหรือเนื้อหา และสื่อหรือช่องทาง

4. ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การสื่อสารทางการเมืองในเชิงวาทกรรมทางการเมืองอันเป็นบริบทที่นำไปสู่การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ศึกษากรณีหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ซึ่งได้กำหนดขอบเขตการศึกษา ดังนี้

4.1 ขอบเขตเนื้อหา ที่เกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองในเชิงวาทกรรมทางการเมืองอัน เป็นบริบท ที่นำไปสู่การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ของหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์

4.2 ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวิชาการด้านรัฐศาสตร์ และด้านการสื่อสาร จำนวน 3 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยาธร ท่อแก้ว และ ดร. นันทนา นันทวโรภาส

4.3 ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ทำการศึกษา คือ การวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลเอกสาร เฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ 2548 ถึงเดือนกันยายน 2549

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 การสื่อสารทางการเมือง หมายถึง กระบวนการสื่อสารทางการเมือง ในเนื้อหา สาระที่เป็นบริบทสำคัญ อันนำไปสู่การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 และมืองค์ประกอบ 5 ลำดับ คือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร และผลการสื่อสาร

5.2 สาร หมายถึง เรื่องราวที่เป็นเนื้อหาสาระทางการเมือง ในภาวะต่าง ๆ ที่ผู้ส่งสาร ถ่ายทอดให้ผู้รับสารได้รับรู้ โดยมีความชัดเจน มีความสมบูรณ์ มีความกะทัดรัด เป็นรูปธรรม ง่าย ต่อการเข้าใจ มีความถูกต้อง

5.3 หนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ หมายถึง สื่อหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ที่มีข้อมูล ข่าวสาร เนื้อหาสาระในบริบทของสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องทางการเมือง อันนำไปสู่การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ในรูปของวาทกรรมทางการเมืองที่ปรากฏผ่านสื่อ ช่วงก่อนการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2548 ถึงเดือนกันยายน 2549 ของวิทยานิพนธ์ ชุดนี้

5.4 วาทกรรม หมายถึง ผลในรูปของการกระทำ ที่ตามมาจากการพูด ความหมายของ วาทกรรมไม่ได้แปลว่าคำพูด หรือถ้อยคำเท่านั้น แต่มีความหมายกว้างกว่า เพราะหมายรวมถึง พลัง อำนาจของภาษา หรือข้อความที่สื่อ ส่งอิทธิพลต่อความคิด และชี้้นำความรู้สึกนึกคิดได้อย่างทรง พลัง โดยเฉพาะที่เผยแพร่ตามสื่อทั้งหลาย ก็ยังมีอิทธิพลที่กว้างไกล

5.5 วาทกรรมทางการเมือง หมายถึง เนื้อหาสาระของข้อความ หรือคำพูด และการ กระทำต่าง ๆ ที่นำไปสู่การสร้างความคิด ที่แสดงออกที่ผ่านสื่อ หนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ และ จากการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ และด้านการสื่อสาร จำนวน 3 คน ของวิทยานิพนธ์ ชุดนี้

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ประโยชน์เชิงวิชาการ เพื่อได้รับความรู้ในส่วนที่เกี่ยวกับ เนื้อหาสาระอันเป็นบริบทสำคัญ อันนำไปสู่การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549

6.2 ประโยชน์ในเชิงประยุกต์ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้เพื่อการสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพในระบบทางการเมืองไทย